

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

**МОДЕЛЮВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО ПРОЦЕСУ ТА
ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ТА ІНШИХ ПРОФЕСІЙ**

монографія

**Львів
СПОЛОМ
2023**

УДК 378.14.032.

М 74

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Львівського державного університету безпеки життєдіяльності ДСНС України, протокол № 3 від 26.10.2022 р.

Рецензенти: **Роман ГУРЕВИЧ**, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член (академік) НАПН України;
Василь КАРАБИН, доктор технічних наук, доцент.

Наукова редакція: **Мирослав КОВАЛЬ**, доктор педагогічних наук, професор
Андрій ЛИТВИН, доктор педагогічних наук, професор

Моделювання педагогічного процесу та психологічного супроводу підготовки фахівців ризиконебезпечних та інших професій : монографія / за ред. М. С. Ковалю, А. В. Литвина. Львів : ЛДУБЖД, 2023. 396 с.

Розкрито теоретичний і методичний аспекти моделювання освітньої системи і педагогічної взаємодії в підготовці майбутніх фахівців. Проаналізовано сучасні підходи до проектування освітнього процесу в закладах професійної освіти у світлі вимог гуманістичної парадигми. Подано науково-методичні рекомендації з моделювання навчальної виховної та організаційно-управлінської діяльності закладів освіти різного рівня та профілю, зокрема професійної підготовки фахівців, що працюватимуть в органах і підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій. Дослідження виконано в межах теми НДР кафедри практичної психології та педагогіки ЛДУБЖД «Педагогічне забезпечення та психологічний супровід професійної підготовки та здоров'язбереження фахівців ризиконебезпечних професій у закладах вищої освіти».

Для науково-педагогічних, педагогічних та адміністративних працівників і здобувачів освіти (аспірантів, ад'юнктів, курсантів і студентів), стейкхолдерів, а також широкого кола дослідників у галузі теорії та методики професійної освіти.

ISBN 978-966-919-915-7

© Автори, 2023

© Львівський державний університет безпеки життєдіяльності ДСНС України, 2023

© Вид-во "СПОЛОМ", 2023

<i>Ірина БАБІЙ</i>	
2.9. Модель системи формування професійного мовлення фахівців сфери обслуговування.....	180
<i>Світлана ВАСИЛИНА</i>	
2.10. Модель правової підготовки учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.....	192
<i>Олена ЗАМФЕРЕСКО</i>	
2.11. Модель професійної підготовки майстрів ресторанного обслуговування у ВПУ до підприємницької діяльності.....	202
РОЗДІЛ 3. АПРОБОВАНІ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ.....	221
<i>Мирослав КОВАЛЬ</i>	
3.1. Модель професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі ЗВО.....	221
<i>Михайло КОЗЯР, Мирослав КОВАЛЬ, Андрій ЛИТВИН</i>	
3.2. Модель формування професійної готовності майбутніх фахівців цивільного захисту.....	243
<i>Оксана ПОВСТИН</i>	
3.3. Модель підготовки фахівців у галузі безпеки людини до управлінської діяльності у ЗВО ДСНС України.....	257
<i>Роксолана СІРКО, Володимир СЛОБОДЯНИК</i>	
3.4. Модель професійної підготовки майбутніх психологів оперативно-рятувальної служби.....	280
<i>Мирослава КУСІЙ</i>	
3.5. Модель підготовки майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби до професійної діяльності.....	306
<i>Ігор КОВАЛЬ</i>	
3.6. Модель формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.....	318
<i>Ярема ВЕЛИКИЙ, Андрій ЦЮПРИК</i>	
3.7. Модель громадянського виховання майбутніх офіцерів служби порятунку в закладі вищої освіти.....	329
<i>Наталія ОЛЕКСІЄНКО</i>	
3.8. Модель формування моральної культури майбутніх бакалаврів цивільного захисту.....	355
<i>Оксана СТЕЛЬМАХ</i>	
3.9. Теоретична модель структурно-змістових компонентів професійної Я-концепції рятувальника.....	374
ПІСЛЯМОВА.....	387

3.6. Модель формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах

Загострення соціально-політичної ситуації в Україні, зростання темпів науково-технологічного прогресу, збільшення масштабів надзвичайних ситуацій різного характеру зумовлюють необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх рятувальників у ЗВО із специфічними умовами навчання. Основні професійні функції рятувальників пов'язані із запобіганням і ліквідацією надзвичайних ситуацій та їх наслідків, наданням першої допомоги потерпілим, розробленням і впровадженням заходів щодо виконання службових обов'язків, підтриманням належного рівня готовності органів і підрозділів ДСНС відповідно до вимог галузевих нормативно-правових документів тощо.

Водночас професійна діяльність рятувальників передбачає виконання службових обов'язків в екстремальних (особливих) умовах, які характеризуються раптовістю виникнення, непередбачуваністю та непрогнозованістю розвитку, ризиконебезпечністю. Для ефективних дій у цих умовах фахівці цивільного захисту мають бути спроможними мобілізувати внутрішні сили, щоб успішно протистояти впливу різноманітних стресогенних чинників, зберігаючи при цьому високу працездатність, адекватну та своєчасну реакцію на раптові зміни в небезпечних обставинах, здатність швидко приймати рішення за дефіциту інформації та часу, а також долати наслідки впливу фізичних і психоемоційних навантажень [5; 6]. Вони повинні мати належний рівень професійної готовності до діяльності в екстремальних умовах, яка визначає ефективне застосування набутих компетентностей і відображає стан концентрації особистісного потенціалу рятувальника, його внутрішнє налаштування на якісне виконання професійних функцій.

Системне дослідження феномену готовності фахівця до діяльності в особливих (екстремальних) умовах у міждисциплінарному проблемному полі, з урахуванням психологічних, соціологічних і педагогічних параметрів професійної діяльності в особливих умовах і відповідної комплексної підготовки курсантів і студентів виконали М. Козяр та А. Литвин. На їхню думку, поняття «готовність фахівців до ефективних дій в умовах екстремальних ситуацій» доцільно розуміти як «інтегративну властивість особистості, що характеризується досягнутим рівнем розвитку комплексу відповідних індивідуально-особистісних якостей, ступенем досконалості необхідних знань, умінь і навичок, рівнем фізичного розвитку». Сутнісними компонентами цієї готовності є: психологічний, соціальний, фізіологічний, медичний та основ виживання в надзвичайних ситуаціях [7, с. 254]. Соціальна значущість і актуальність проблеми, виявлені суперечності щодо якості професійної підготовки фахівців у

галузі безпеки життєдіяльності [4, с. 20] зумовили необхідність розроблення моделі формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

У філософії модель трактується як предметна, знакова чи мисленнева система, яка відтворює, імітує або відображає окремі характеристики оригіналу [10, с. 392]. У педагогіці вона розглядається як: ідеальна система, під час вивчення якої отримуємо інформацію про педагогічну систему в єдності її структурного, функціонального й інформаційного елементів [11, с. 37]; штучно створена система у вигляді схем, форм, формул, яка відображає та відтворює у спрощеному вигляді структуру, взаємозв'язки й відносини між елементами досліджуваного явища, що полегшує науковий аналіз дослідження [2, с. 22]; штучна система, яка певною мірою відображає властивості об'єкта, що вивчається [9, с. 212]. На думку В. Пікельної, модель підпорядковується певній структурі й використовується для вивчення або перетворення реального світу. Ознаками моделі вона називає об'єктивну аналогію й максимально-цілісне відтворення оригіналу [8].

У наукових дослідженнях модель виконує теоретичну (реалізація специфічного образу дійсності з урахуванням діалектичних закономірностей її розвитку) і практичну (опис моделі як засобу та інструмента наукового пошуку) функції. О. Гомонюк зазначає, що модель компактно організовує факти, визначаючи їх взаємодію та структуру, займає вагомим практичним значенням для розроблення та апробації експерименту й визначає конкретну форму застосування модельної системи [1, с. 312].

Заслужують на увагу вимоги до моделі формування цілісної якості, які виклав академік І. Зязюн [3, с. 24-25], а саме: цілісність – відображення проєкції моделі та реалізація всієї послідовності процесу; виявлення динаміки процесу – показ: послідовних змін його етапів, системи засобів вирішення завдань, умов досягнення окреслених результатів; включення експериментатора в реальний педагогічний процес з метою формування у здобувачів освіти певної якості.

Зазначимо, що державне замовлення на підготовку висококваліфікованих рятувальників, здатних забезпечити діяльність в екстремальних умовах, щорічно оновлюється відповідно до кадрового потоку, і затверджується наказом голови ДСНС України щодо держобсягів на підготовку й перепідготовку фахівців та науково-педагогічних кадрів для закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання. У рамках стратегії реформування системи Державної служби України з надзвичайних ситуацій, сучасні тенденції її реформування полягають у створенні об'єднаних територіальних громад, які здійснюватимуть аварійно-рятувальні роботи на виокремлених для них районах виїзду (територія, на якій фахівці громад виконуватимуть поставлені завдання з ліквідації надзвичайних ситуацій).

Реалізація нашої моделі відбувалася за психолого-педагогічними умовами, визначеними на основі виокремлення структурних компонентів професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах [4, с. 95–109]. Розглянемо х детальніше.

1. Проектування та реалізація суб'єкт-суб'єктної взаємодії в освітньому процесі ЗВО ДСНС України.

Ця умова передбачає формування мотиваційно-ціннісного та особистісно-комунікативного компонентів професійної готовності фахівців цивільного захисту, що дозволяє виявити й актуалізувати особистісні потреби та інтереси всіх учасників освітнього процесу щодо самовдосконалення в навчально-пізнавальній та службовій діяльності. Найкращим способом і можливістю цієї взаємодії є взаємоповага та бажання зрозуміти один одного, що сприяє виявленню особистісних потреб та інтересів усіх учасників освітнього процесу. Психолого-педагогічно організована взаємодія між курсантами, офіцерами та викладачами є основою формування особистості, в якому відносинам конфронтації, диктату протиставлений діалог та співпраця. Цей процес у ЗВО із специфічними умовами навчання налагоджують психологи і виховники, котрі намагаються за допомогою нормативних документів знайти як індивідуальний підхід, так і колективний. Позитивний психологічний клімат довіри між представниками освітнього простору сприяє розкриттю творчості, самостійності та активності майбутніх фахівців у галузі безпеки життєдіяльності.

Акцентуючи увагу на організації службової діяльності слід зазначити, що фахівці ДСНС України мають дотримуватись Статутів, Кодексу цивільного захисту, оскільки в них регламентується діяльність та система виконання горизонтальних і вертикальних наказів, що сприяє результативній професійній діяльності в екстремальних умовах. Ця умова вимагає від майбутніх рятувальників ретельності, готовності в будь-яку хвилину, за будь-яких умов виконувати свій службовий обов'язок перед громадянами України, оскільки кожен фахівець, приступаючи до служби в ДСНС України, складає присягу на вірність українському народові та зобов'язаний повсякденно її дотримуватись.

2. Цілеспрямоване формування та розвиток професійно важливих якостей майбутніх рятувальників (впевненості в собі та своїх професійних діях, швидкої орієнтації в ситуаціях невизначеності, комунікативності, відповідальності, високого рівня саморегуляції тощо).

На основі цієї умови формуються мотиваційно-ціннісний та когнітивно-інтелектуальний компоненти професійної готовності майбутніх рятувальників, що сприяє адаптації курсантів до службової діяльності та їхній ефективній взаємодії. Відповідно до цієї умови вагомою є діяльність психологічної служби ДСНС України, що регламентована наказом МНС України № 89 від 23.02.2004 р. «Про затвердження Інструкції з організації психологічного забезпечення

службової діяльності аварійно рятувальних служб», згідно з яким для формування позитивного мікроклімату у колективах з особовим складом необхідно проводити тренінгові заняття, індивідуальні та групові бесіди, вивчення соціометрії. Заняття, що їх проводять психологи, завжди сприяють адаптації молоді до умов службової діяльності та знімають різного роду бар'єри взаємодії, оскільки курсанти, прийшовши після шкіл у ЗВО із специфічними умовами навчання, бояться взаємовідносин та є скутими між собою. Психологи також допомагають рятувальникам подолати непорозуміння із сім'єю та друзями, що опинились за межами соціального контролю, оскільки повсякденна діяльність керується офіцерами-наставниками та викладачами, котрі постійно застерігають майбутніх рятувальників від негативних чинників. Часто для осіб, що перебували в надзвичайних ситуаціях, проводяться релаксаційні заняття у кімнатах психологічного розвантаження, де рятувальники можуть відновити психічну рівновагу і заспокоїтись.

Цікавою також є організація виховної роботи, що регламентується наказом МНС України від 06.03.2008 року «Про затвердження Настанови з організації соціально-гуманітарної роботи з особами рядового і начальницького складу та працівниками органів і підрозділів цивільного захисту», згідно з яким працівники виховних відділів зобов'язані здійснювати культурно-патріотичне виховання молоді, в процесі якого формується любов до Української держави, пошана, гордість за свою професію, почуття патріотизму, національна свідомість, усвідомлення ролі рятувальника в суспільстві та прагнення власним прикладом служити інтересам Батьківщини.

3. Залучення курсантів до активної самоосвіти і самовиховання.

Ця умова спрямована на формування когнітивно-інтелектуального та нормативно-операційного компонентів професійної готовності фахівців цивільного захисту, що сприяє підвищенню їхньої мотивації щодо самореалізації в освітній і професійно-практичній діяльності, формує поведінку та позитивно впливає на їхній розвиток і професійне становлення. Кожен рятувальник для набуття професійних умінь і навичок має постійно вдосконалюватись та самовдосконалюватись, оскільки світові інновації в галузі безпеки життєдіяльності щоденно розвиваються і потрібно намагатись іти в ногу з наукою. З цією метою на базі ЗВО із специфічними умовами навчання функціонують навчально-рятувальні пожежні частини, де майбутні рятувальники заступають на чергування та виїжджають на ліквідацію надзвичайних ситуацій різного характеру. Це сприяє виробленню навичок роботи в апаратах, спецодязі, команді, і, головне, набуттю практичного досвіду.

Залучення майбутніх рятувальників у ЗВО до активної самоосвіти й самовиховання сприяє усвідомленому оволодінню фаховими знаннями, формує поведінку й сприяє професійному та особистісному становленню. Самоосвіта та

самовиховання прискорюють процес становлення особистості як фахівця, завданням яких є формування суб'єкта, здатного виявляти, вирішувати проблеми і знаходити нові способи ліквідації стихійного лиха.

Зараз формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах відбувається у новій формі самоосвіти й самовиховання із використанням комп'ютерних та інтернет ресурсів (он-лайн курси, відео-лекції тощо). Тому всі фахівці цивільного захисту для підтримки належного професійного рівня прагнуть до професійного самовдосконалення, яке починається з університету й продовжується протягом усього професійного шляху. Якщо ж рятувальник не самовдосконалюється, не експериментує над собою, то в результаті перетворюється на «ремісника, що стоїть за верстатом і виконує рутинну роботу», яка є фіксованою. Проте професійна діяльність майбутніх рятувальників вимагає інновацій, що сприятиме майстерності та компетентності в ситуаціях ризику.

4. Психологічний супровід процесу формування професійної готовності майбутніх рятувальників.

Умова спрямована на формування мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального, нормативно-операційного й особистісно-комунікативного компонентів професійної готовності фахівців цивільного захисту та сприяє інтегруванню професійно-екстремальних і психологічних знань, системи потреб і мотивів особистості майбутнього рятувальника в екстремальних умовах.

Модель формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах (рис. 3.6) складається з концептуально-стратегічного, процесуально-технологічного та контрольного-оцінного блоків.

Концептуально-стратегічний блок відображає методологічні та психолого-педагогічні засади процесу формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Він містить основні методологічні підходи (системний; синергетичний; цілісний; аксіологічний; діяльнісний і компетентнісний), загальнодидактичні принципи (науковості; систематичності та послідовності навчання; доступності викладання; зв'язку теорії з практикою; індивідуалізації; емоційності) та принципи професійної освіти (професійної спрямованості навчання; випереджувального розвитку; фундаменталізації; інформатизації; неперервності й наступності), а також специфічні принципи формування професійної готовності (наукової обґрунтованості змісту екстремально-професійної підготовки; екстремальної спрямованості освітнього процесу; розвитку особистості щодо діяльності в екстремальних умовах; нормативності та стандартизації професійної підготовки; особистісної активності та самостійності курсантів) [4, с. 122–127] та структурні компоненти її формування (мотиваційно-ціннісний; когнітивно-інтелектуальний; нормативно-операційний; особистісно-комунікативний).

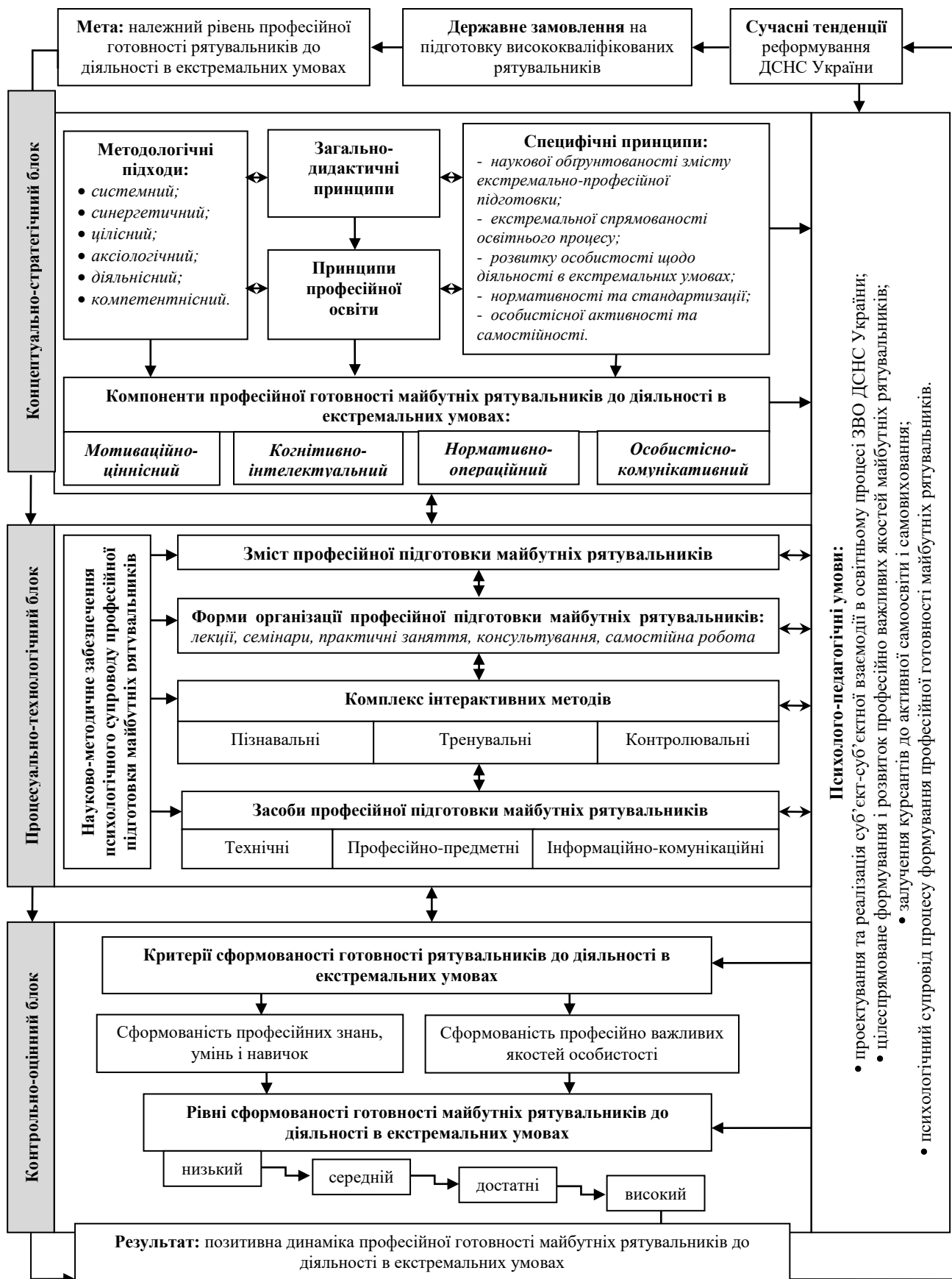

Рисунок 3.6 – Модель формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах

Процесуально-технологічний блок охоплює науково-методичне забезпечення, що передбачає зміст, методи, форми та засоби психологічного супроводу професійної підготовки майбутніх рятувальників. Підґрунтям блоку є методика формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, що забезпечується узгодженням складників:

- **цільовий** – відображає вимоги сформованості усіх структурних компонентів професійної готовності;
- **змістовий** – базується на формуванні змісту освітнього процесу, що сприяє успішному формуванню цих компонентів;
- **технологічний** – визначає форми, методи і технології формування професійної готовності.

Провідним завданням методики формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах є розвиток компетентностей фахівця з урахуванням особливостей професійної діяльності. Її сутність спрямована на розвиток комунікативності, впевненості, цілеспрямованості, готовності до ризику, відповідальності, стресостійкості. Вагомим аспектом методики є спрямування на підвищення толерантності до невдач та невизначеності, оскільки рятувальники постійно перебувають у ситуаціях ризику.

Методика реалізується у чотири етапи, які передбачають дев'ять інтерактивних занять із використанням ділових ігор, проблемно-ситуаційних завдань і методів відновлення, що дає змогу:

- закріпити й розширити знання, отримані під час теоретичної підготовки;
- відпрацювати до автоматизму практичні навички і вміння щодо професійної діяльності майбутніх рятувальників в екстремальних ситуаціях;
- розвинути професійно важливі якості та фахові компетентності відповідно до вимог професійної діяльності;
- ознайомити з техніками психологічного відновлення та на їх основі навчити майбутніх рятувальників знімати напруження після перебування в ситуаціях ризику.

Упровадження в практику професійної підготовки майбутніх рятувальників авторської методики мало на меті формування мотиваційно-ціннісного, когнітивно-інтелектуального, нормативно-операційного та особистісно-комунікативного компонентів професійної готовності, що ґрунтується на симбіозі професійних знань, системи потреб та мотивів особистості, що відображаються в екстремальній діяльності.

Формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах має забезпечуватись на основі комплексної програми, спрямованої на формування професійно необхідних знань, умінь, навичок,

фахових якостей та компетентностей працівника ДСНС України, невід'ємною частиною якої є проведення психологічних, педагогічних, патріотично-виховних заходів, що сприяють становленню професійної готовності фахівців цивільного захисту.

Зважаючи на викладене, важлива роль у формуванні готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах відводиться вмінню офіцерського та викладацького складу будувати відносини, опираючись на гуманність діалогічної взаємодії з курсантами, оскільки кожен індивід знаходить власний гуманістичний зміст у комунікації з навколишнім середовищем. У такому зв'язку продуктом та результатом комунікації є особистість, що може вільно функціонувати в соціумі.

Для формування готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах необхідно використовувати такі методи фахової підготовки: пізнавальні (міні-лекції, дискусії, мозковий штурм, гронування), тренувальні (ділові ігри, творча праця, фасилітація, модерація), контролювальні (тестування, оцінювання, мотивувальний контроль, самодіагностика). Реалізація процесу її формування здійснюється за допомогою таких форм організації освітнього процесу: лекції, семінари, практичні заняття, консультування, самостійна робота та ін. Засобами професійної підготовки є: технічні (програвач, проектор, магнітофон, ноутбук, колонки), професійно-предметні (пожежний рукав, каски, мотузки, буйовки (спецодяг), балони з киснем, макет потерпілого та ін.) та інформаційно-комунікаційні.

На основі положень компетентнісного підходу розроблявся **контрольно-оцінний блок** моделі, де визначено критерії та рівні сформованості готовності рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

Під час визначення критеріїв готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах брались до уваги її структурні компоненти. Так, перший критерій – *сформованість професійних знань, умінь і навичок* – охоплює когнітивно-інтелектуальний і нормативно-операційний компоненти, другий – *сформованість професійно важливих якостей* поєднує мотиваційно-ціннісний та особистісно-комунікативний компоненти.

Сформованість професійних знань, умінь і навичок дає змогу виявити рівень фахової обізнаності рятувальників про майбутню діяльність в екстремальних умовах. Основними показниками цього критерію є система загальних і специфічних знань, необхідних для професійної діяльності рятувальників, таких як: термінологія; нормативно-правова база; особливості використання й тактико-технологічні характеристики спецобладнання та спецодягу; основні закономірності виникнення, ліквідації й запобігання надзвичайних ситуацій; надання першої медичної допомоги; законодавство України, зокрема ДСНС України; вміння планувати діяльність відповідно до

цілей і досягнень галузі безпеки життєдіяльності; вміння обирати оптимальні прийоми й способи діяльності.

Сформованість професійно важливих якостей сприяє формуванню фахово-необхідних особливостей характеру майбутніх рятувальників для безпомилкової діяльності в екстремальних умовах. Основними показниками цього критерію є: комунікативність, необхідна для налагодження контактів з колективом та населенням; вміння – вирішувати конфліктні ситуації, співпрацювати в екстремальних умовах, аналізувати й контролювати власну поведінку, зберігати емоційний спокій, організовувати діяльність рятувальників та свою власну відповідно до цілей підрозділу; відповідальне ставлення до професійної діяльності та прагнення її виконувати; усвідомлене ставлення до професії.

Також ми визначили чотири рівні готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах, які схарактеризуємо детальніше.

Низький рівень готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах характеризується небажанням працювати в екстремальних умовах; відсутністю прагнення до саморозвитку; відсутністю у майбутніх фахівців цивільного захисту інтересу до вивчення професійно орієнтованих дисциплін; невмінням управляти емоціями в ситуаціях ризику та невизначеності; недостатнім рівнем загально-професійних знань, умінь і навичок, необхідних рятувальникам для фахової діяльності в галузі безпеки життєдіяльності; низьким рівнем комунікативних умінь; безвідповідальністю у надзвичайних ситуаціях; несформованістю здатності оцінювати себе як суб'єкта професійної діяльності; страхом перед невизначеністю.

Середній рівень готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах вирізняється недостатньо вираженим інтересом до фахової діяльності; нестійкістю прагнення до саморозвитку та вивчення професійно орієнтованих дисциплін; нездатністю адекватно контролювати власні емоції у ситуаціях невизначеності; наявністю значних комунікативних бар'єрів у професійній взаємодії; недостатньою сформованістю системи вмінь, необхідних для діяльності в екстремальних умовах; фрагментарною здатністю до самовдосконалення, самовладання самоорганізації; недостатнім вмінням сприймати критику та самокритику; невмінням знімати емоційну напругу за допомогою технік емоційного відновлення при перебуванні в екстремальних умовах та після них.

Достатній рівень готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах відзначається сформованістю усіх складових готовності фахівців цивільного захисту, таких як: усвідомлений вибір професійної діяльності; частково аргументована мотивація до самоствердження себе як рятувальника; домінування позитивних емоцій у поєднанні з бажанням співпраці

з колегами й населенням; належним рівнем професійних знань, умінь і навичок, необхідних для роботи у ситуаціях невизначеності й ризику (усвідомлення власних сильних і слабких сторін у сфері діяльності; самоорганізація; самовдосконалення; налагодження контактів у спілкуванні; вирішення конфліктних ситуацій; контроль та організація ліквідації надзвичайних ситуацій).

Високий рівень готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах характеризується сформованістю всіх теоретично обґрунтованих складових професійної готовності, а саме: свідомо мотивація досягнення успіху у галузі безпеки життєдіяльності; прагнення досягнути високого рівня фахової компетентності; оперування професійно-важливими знаннями, вміннями і навичками; контроль і оцінка результатів діяльності; володіння способами, прийомами та техніками професійної діяльності; врівноваженість і самовладання в ситуаціях ризику; комунікативні навички впливу й налагодження контакту з підлеглими та населенням; здатність швидко та правильно ухвалювати відповідальні рішення; вміння розподіляти обов'язки та час для виконання поставлених завдань; стійка здатність до самоорганізації, самовдосконалення та саморозвитку.

Модель, розроблена з урахуванням специфіки професійної діяльності рятувальників у надзвичайних ситуаціях і прогнозування основних тенденцій її розвитку, стала орієнтиром для реалізації методики формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах. Її впровадження в освітній процес ЗВО із специфічними умовами навчання забезпечило зростання мотивації курсантів до навчально-практичної діяльності, активізацію їхнього професійного та особистісного саморозвитку та сприяло формуванню та вдосконаленню їхніх компетентностей, що забезпечують належний рівень готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах.

1. Гомонюк О. М. Теоретичні та методичні основи формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів у вищих навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Вінниця, 2012. 595 с.
2. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование : сущность, эффективность и ... неопределенность. *Педагогика*. 2003. № 4. С. 21–26.
3. Зязюн І. А. Педагогічне наукове дослідження у контексті цілісного підходу. *Порівняльна професійна педагогіка*. 2011. № 1. С. 19–30.
4. Коваль І. С. Формування професійної готовності майбутніх рятувальників до діяльності в екстремальних умовах: дис. ... канд. пед. н. : 13.00.04 / Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Львів, 2017. 295 с.
5. Коваль М. С. Система професійної підготовки майбутніх працівників ДСНС України в інформаційно-освітньому середовищі закладу вищої освіти : монографія. Львів : ПАІС, 2019. 544 с.

6. Козяр М. М. Екстремально-професійна підготовка до діяльності у надзвичайних ситуаціях : монографія. Львів : Сполом, 2004. 376 с.
7. Козяр М. М., Литвин А. В. Сучасні підходи до формування професійної готовності фахівців цивільного захисту. *Життєдіяльність та життєтворчість особистості в особливих умовах* : монографія / за наук. ред. М. М. Козяра. Львів : СПОЛОМ, 2018. С. 244–281.
8. Пикельная В. С. Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект) : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Криворожский пед. ин-т. Кривой Рог, 1993. 374 с.
9. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посібник. Київ : ТОВ «Інтерпроф», 2002. 207 с.
10. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Голов. Ред. УРЕ, 1986. 800 с.
11. Щекатунова В. Г. Теоретико-методологічні основи моделювання освітніх систем *Моделі розвитку сучасної української школи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 11–13 жовтня 2006 р., Черкаси – Сахнівка. Київ : СПД Богданова А. М., 2007. С. 32–38.